

Posudek diplomové práce Václava Chmelíře „Nižší šlechta v městech a městečkách centrálního Plzeňska v 17. a 18. století“

Diplomová práce V. Chmelíře je zaměřena na problematiku nižší šlechty ve dvou královských městech a ve třech poddanských městečkách na Plzeňsku. Pohled na tuto sociální skupinu v roli obyvatel města představuje potřebné a zajímavé téma, které u nás dosud nebylo systematicky zpracováno. Předložená diplomová práce však bohužel tuto mezeru není schopna – jak bude ukázáno níže – vyplnit. V jejím úvodu V. Chmelíř velmi obecně vytýčil svůj badatelský záměr jako výzkum „životního prostoru a majetkového zázemí“ šlechty ve zkoumaných městech. Z časového hlediska je jeho práce vymezena 17. a 18. stoletím, přesněji porážkou stavovského povstání z jedné a koncem 18. století z druhé strany.

Stavba práce je jednoduchá. V první kapitole (pojaté jako Úvod) autor zmínil některé dosavadní trendy v českém dějepisectví ve zpracovávání témat spojených s raně novověkou šlechtou, stručně seznámil s pobělohorskou situací pěti studovaných měst a městeček a vymezil a konkretizoval pramennou základnu pro svůj výzkum. Druhá kapitola je pokusem o vymezení nižší šlechty, a to z hlediska titulatury i praktického přijímání do šlechtického stavu. Výklad, snažící se specifikovat vývoj podmínek pro přijetí mezi nižší šlechtu s ohledem na erbovní měšťany v pobělohorské době, je poměrně nepřehledný. Autor čerpal převážně ze staré literatury a ke své škodě nevyužil solidní zpracování tohoto tématu v knize Petra Matie, Svět české aristokracie.

Třetí kapitola práce je věnována šlechtě v královských městech Plzni a Rokycanech, jejím těžištěm je prosté nahromadění faktografických údajů ke konkrétním šlechticům a jejich rodinám, žijícím v každé ze studovaných lokalit v 17. a 18. století. Pro Plzeň byla tato tematika dále strukturována, čtyři podkapitoly sledují tři témata ze 17. století, vycházející z autorovy hierarchie sledované sociální vrstvy (erbovníci a nižší šlechta, erbovníci držící deskové statky a rytíři) a jedno ze století 18. (nižší šlechta složená převážně z nobilitovaných měšťanů). Další pasáž je věnována šlechtě v Rokycanech. Čtvrtá kapitola provádí analogický popis šlechty v poddanských městech, zde byly zvoleny Dobřany, Město Touškov a Všeruby; mimo to autor uvedl svůj pokus o výzkum ve Starém Plzenci, v jehož městských knihách však na šlechtu nenarazil. Součástí této kapitoly jsou i tři podkapitoly, které naznačují – alespoň v názvech – určité okruhy problémověji stavěných témat: šlechta a vrchnost poddanských měst, šlechta a další obyvatelé poddanských měst, šlechta ve městech a její poddaní a kulturní a životní úroveň šlechty ve městečkách. Při bližším ohledání těchto kapitol ovšem poznáme, že zde jsou sice náběhy k rozpracování a zobecnění uvedených problémů, ale že současně zde opět převládá ono nashromáždění konkrétních příkladů k jednotlivým jevům. Určité zobecnění tedy nalzáme pouze v poslední pasáži (Závěr), kde autor konstatuje odlišnosti v charakteru šlechtické společnosti mezi prostředím královských a poddanských měst, naznačuje vývoj této společnosti v čase, shrnuje držbu deskového a šosovního majetku u nižší šlechty a erbovníků, krátce se zamýšlí nad příjmy šlechty ve městech apod.

Na předložené diplomové práci lze ocenit autorovu péči a důkladnost, s nimiž vyhledal informace ke šlechtickým rodinám ve sledovaných městech a ve vymezeném období. Z metodologického hlediska je však práce V. Chmelíře na úrovni popisné faktografie regionálního charakteru druhé poloviny 19. století, což celé jeho snažení odborně diskvalifikuje. Autor předložil pouze polotovar, velké množství údajů nashromážděných z archivních pramenů, s nimiž již však dále tvůrčím způsobem nepracoval. Použité prameny, jimiž byly především tržební knihy a matriky, mu umožnily najít a identifikovat řadu konkrétních osob, zabýval se jednotlivými rodinami a rody ve svých městech a městečkách, sledoval u nich získání predikátů a nobilitace. K některým erbovníkům a šlechticům se mu

podářilo dohledat údaje o kariéře, případně sledoval i jejich sňatky a potomstvo. Největší pozornost věnoval majetkovým poměrům nižší šlechty, tedy především vlastnictví domů.

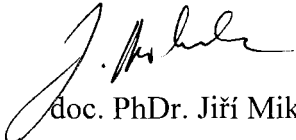
Otázkou zůstává, jaký smysl a přínos takto pojatá práce vlastně má. Její faktografické údaje snad jsou využitelné pro regionální dějepisectví a pro genealogická studia. Pokud jde o autorovy zobecňující závěry (jeho zhodnocení odlišností královských a poddanských měst z hlediska přebývání nižší šlechty, popis procesu postupného ubývání této sociální skupiny z měst a městeček ve sledovaném období apod.), těm nelze jistou hodnotu upřít, je ovšem otázka, nakolik mají uvedená zjištění širší platnost. Jinými slovy, zda se konkrétní podmínky pro nižší šlechtu ve městech a městečkách v jiných krajích lišily, kupř. v souvislosti s charakterem osídlení, existencí velkých pozemkových komplexů apod. Na to samozřejmě předložená diplomová práce odpovědět nemůže.

Metodologická zaostalost práce, její popisnost a úzký úhel pohledu na nižší šlechtu ve městech z hlediska základních parametrů její existence a vlastnictví nemovitostí je důsledkem (ne)položených otázek k tomuto výzkumu. Autor, místo aby studoval interakce dvou sociálních skupin, tedy měšťanstva a nižší šlechty v městském a maloměstském prostředí, jejich kontakty, vzájemné ovlivňování, pohledy „na druhého“ apod., zůstal bohužel u popisu a hromadění dále již skoro nevyužitých informací. Přitom některá témata, jež by bylo přínosné hlouběji prozkoumat (kupř. kulturní souvislosti existence nižší šlechty) jsou v práci střídavě nadhozena. Tato podkapitola je zvláště zklamáním, uvedené téma zabírá jednu stranu (!) textu a na jejím počátku autor uvádí, že prameny jsou velmi skoupé, i když pak konstatuje dochovanost inventářů pozůstalostí. Bohužel vůbec nereflektuje proud našeho dějepisectví 80. let 20. století, který se zabýval výzkumem hmotné kultury na základě inventářů, kde mohl načerpat přinejmenším metodologické inspirace. Ve značném odtržení autora od jiné historiografie než té regionální, která se dotýká obyvatelstva v jím studovaných lokalitách, spočívá vůbec těžký handicap jeho práce. Považuji za velkou chybu, že se V. Chmelíř ani nesnažil poučit, jak je téma raně novověké šlechty v městském prostředí studováno v zahraničí; jen v německojazyčném prostředí vyšla v průběhu posledních dvaceti let k této tematice celá řada studií a několik sborníků.

K výhradám vůči předložené práci se bohužel řadí i její formální podoba. Diplomová práce Václava Chmelíře působí nedodělaným až odbytým dojmem. Její jazyková kultura je nízká, autorův text hyzdí různé prohřešky. Dochází kupříkladu k opakování slov ve větách stojících vedle sebe, ale také se v textu vyskytují gramatické chyby a překlipy. Souvětí jsou občas konstruována složitě, někdy jsou téměř nesrozumitelná. Důsledkem autorovy ledabylosti je také skutečnost, že seznam literatury neobsahuje zdaleka všechny práce citované v poznámkách (kupř. díla Václava Bůžka, Pavla Krále, Václava Ledvinky, Josefa Hrdličky a dalších autorů).

Při celkovém hodnocení této diplomové práce, kterou považuji za nepřilíš uspokojivou, lze vzít v úvahu, že její autor do ní vložil značné badatelské úsilí a vykonal časově náročný výzkum. To je snad jediný důvod, proč by mohla být obhájena. Pokud k tomu na FF UK dojde, nedovoluje podle mého soudu její kvalita lepší ohodnocení než nejnižší možné.

V Praze 15. 9. 2009

doc. PhDr. Jiří Mikulec, CSc.